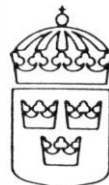

Motion till riksdagen

1987/88:Fö208

av Kerstin Ekman m. fl. (fp)
om försvarspolitiken

Mot.
1987/88
Fö208-210

1 Försvarsbeslutet 1987

I januari 1986 begärde folkpartiet i partimotion att en handlingsväg för försvarsmaktens utveckling – som i stort var grundad på försvarskommitténs säkerhetspolitiska rapport – borde belysas inför 1987 års försvarsbeslut. Inriktningen borde i stora drag innebära

- att försvar mot väpnat angrep är totalförsvarets främsta uppgift
- att hela landet skall försvaras
- att försvarsmaktens insats- och mobiliseringsberedskap bör förbättras
- att kvaliteten hos våra krigsförband bör höjas bl. a. genom en förbättrad utbildning och modernare materiel samt
- att en materiell förnyelse i ökad grad bör ske genom tillvaratagande av de möjligheter som den tekniska utvecklingen ger

Enligt motionen borde – med denna inriktning som grund – försvarsmakten utvecklas enligt följande

- arméns anfallsbrigader prioriteras och ges ökad stridsförmåga i flera avseenden
- den marina förnyelsen inriktas främst mot ubåts- och sjöminsystem samt olika typer av kustartilleriförband
- flygstridskrafternas luftförsvarsförmåga förstärkas successivt och långsiktigt
- lednings-, underrättelse- och utbildningssystemen anpassas så att tillräcklig beredskap innehålls
- ubåtskyddsförmågan uppmärksammas så att en kontinuerligt och stadigt ökande militär kapacitet säkerställs under försvarsbeslutsperioden

Dessa från folkpartiets sida sedan tidigt framlagda förslag kom att i allt väsentligt bli tillgodosedda i 1987 års försvarsbeslut. Genom en överenskommelse mellan folkpartiet och socialdemokraterna vid årsskiftet 1986-1987 och den därpå grundade propositionen framfördes bl. a. följande förslag till riksdagen om förstärkningsåtgärder inom försvarsmakten utöver vad överbefälhavaren förutsatt i sin grundläggande planeringsnivå

- förbättring av utbildnings- och övningsverksamheten inom samtliga försvarsgrenar

- förstärkning av luftförsvaret genom dels en tidig anskaffning av två bataljoner luftvärn med längre räckvidd, dels en genomgripande modernisering av våra nuvarande radarjaktrobotar och dels en avsevärt ökad motmedelssatsning
- förstärkning av sjö- och kustförsvaret genom dels en utökning och kvalitetsförstärkning i ubåtssystemet, dels en avsevärd nyanskaffning av tunga kustrobotförband och dels en snabbare modernisering av skärgårdsförsvaret
- betydande kvalitativ förstärkning av ubåtsskyddet under perioden 1987–92 samt studier och prov beträffande ett nytt stridsfartyg
- förstärkning av underrättelsetjänsten

Beträffande arméns utveckling beslöts att utbildningssystemet och fredsorganisationen skall ses över så att riksdagsbeslut i den frågan kan fattas våren 1989. När arméns framtida organisation och struktur fastlagts är inriktningen att prioritera och förstärka arméns materiella förnyelse.

Partiöverenskommelsen, på vars grund riksdagen våren 1987 fattade beslut om försvarets utveckling, tillgodosåg de kvalitativa och kvantitativa förstärkningar av försvarsmakten som folkpartiet kommit fram till under försvarsbeslutsarbetet. Dessa ekonomiska beräkningar var grundade på överbefälhavarens och regeringens underlag för olika förstärkningsåtgärder. Hänsyn togs till även sent redovisade fördyringar och ett förbättrat priskompensationssystem infördes.

Folkpartiet är övertygat om att försvarsbeslutets sakliga inriktning allmänt är riktig och ger försvarsmakten en mot de säkerhetspolitiska förutsättningarna lämplig inriktning för perioden 1987–1997.

2 Utvecklingen efter riksdagsbeslutet

Utvecklingen under 1987 har visat att det ekonomiska underlaget inför försvarsbeslutet var felaktigt. Delvis grova underskattningar har gjorts såväl vad avser försvarsmaktens driftskostnader som vad avser investeringskostnaderna för förnyelse av krigsorganisationen. Betydande osäkerheter synes allmänt föreligga i överbefälhavarens planering. Som konsekvens av detta avviker nu försvarsmaktens planerade utveckling från försvarsöverenskommelsen och försvarsbeslutet. Problemet är givetvis gemensamt för alla i försvarsbeslutsarbetet deltagande politiska partier. Folkpartiet har för närvarande följande bild av avvikelserna i stort:

- arméns repetitionsutbildning ligger långt under den förutsatta nivån
- anskaffningen av luftvärn med längre räckvidd har sjuktits fram i tiden
- förstärkningen av ubåtsförbanden liksom anskaffningen av tunga kustrobotförband och moderniseringen av skärgårdsförsvaret har senarelagts
- förstärkningen av ubåtsskyddet har begränsats
- jaktrobotmoderniseringen har inte kunnat påbörjas och utbyggnaden av luftförsvarets stridsledningssystem har senarelagts
- oklart hur utbildningen på JAS-systemet skall utformas

Överbefälhavarens rapportering av ubåtsincidenter 1987 gör det säkerhetspolitiskt särskilt angeläget att genomföra den i försvarsbeslutet förutsatta kvalitativa utbyggnaden av ubåtsskyddet.

Mot. 1987/88
Fö208

Försvarsmaktsutredning 1988

Under försvarsbetsarbetet konstaterades att tillräckligt underlag inte förelåg för en långsiktig inriktning av totalförsvarets ledningssystem på högre nivåer liksom för en långsiktig inriktning av arméns krigsorganisation, utbildningssystem och fredsorganisation. Då dessa frågor är av stor betydelse för försvarsmaktens utveckling enades försvarskommittén om att begära en skyndsam översyn av dem. Att avvakta med denna till 1992 års försvarsbeslut bedömdes olämpligt. I samband med riksdagsbehandlingen av 1987 års försvarsbeslut angav regeringen att överbefälhavarens underlag och förslag skulle föreligga den 1 oktober 1988. Försvarsbeslutet innefattade också en inriktning för detta utredningsarbete.

Folkpartiet vill för sin del framhålla vikten av en ledningsorganisation i balans med de militära stridskrafterna. Sedan nuvarande ledningsorganisation fastlades har förbandens antal förändrats i betydande grad. Samtidigt har förbandens kvalitet i många avseenden ökat. Denna utveckling torde fortgå och bör därvid påverka ledningsorganisationens omfattning och utformning.

Avseende arméstridskrafternas utveckling framhålls i försvarsbeslutet att de operativt rörliga brigaderna måste ha anfallskapacitet för aktuella terrängtyper och snabbt kunna utveckla god anfallskraft. För att kunna lösa framtida stridsuppgifter bör därför brigadernas kvalitet och tillgänglighet öka. Möjligheterna att utnyttja förbanden i olika terrängtyper bör tillmätas ökad vikt.

Folkpartiet förutsätter att ÖB hösten 1988 i enlighet med försvarsbeslutet framlägger ett mot nuvarande ekonomi balanserat förslag till utveckling av arméns krigsorganisation, utbildningssystem och fredsorganisation.

4 Osäkerheter i planeringen

Riksdagen har i år att ta ställning till det andra året i det femåriga försvarsbeslutet från 1987. Försvarsbeslutets underlag i form av kostnadsberäkningar för materielobjekt och för utbildning och andra driftskostnader kom från myndigheterna, främst genom femåriga programplaner. I syfte att öka säkerheten i planeringen innehöll försvarsbeslutet en ytterligare utveckling av det priskompensationssystem som beslutades 1982. Vidare anslags 1500 miljoner som reserv, i första hand avsedd för materielobjekt.

När den första programplanen efter försvarsbeslutet redovisades framgick att de militära myndigheterna på flera punkter gör andra bedömningar av kostnaderna än ett år tidigare. En del av dessa ändrade bedömningar var kända redan före försvarsbeslutet, vilket främst gav till resultat att riksdagen beslöt om väsentligt högre belopp för utbildning än ÖB föreslagit i

programplanen sommaren 1986. ÖB har valt att i programplanen inför andra året i försvarsbeslutet utgå inte från försvarsbeslutet utan från sin egen programplan ett år tidigare. Detta har i debatten ibland missförstått så att de omplaneringar som ÖB föreslår helt skulle innebära avvikelser från försvarsbeslutet 1987. Tvärtom är en del av det som redovisas som "omplanering" bara en redovisning av vad riksdagen beslutat, främst då en ökad satsning på medel för utbildning.

I några avseenden föreslår ÖB ytterligare förstärkningar utöver vad som låg i försvarsbeslutet. Det gäller en ytterligare förstärkning av resurser för grundutbildning och utbildning av yrkesofficerare. För att få ekonomiskt utrymme – men också för att frigöra befäl och utbildningsresurser i övrigt för detta – föreslår ÖB reduktion av repetitionsutbildning. Vidare föreslår ÖB att det militära försvaret skall inriktas mot ett större antal civilt anställda än som låg i försvarsbeslutet (och redan detta innebar fler civilanställda än enligt den planering som bestämdes 1982 inom ramen för ett tioårigt rationaliseringsprogram). De fördyringar som redovisas för materiel gäller till mindre del sådan materiel som redan är beställd, alltså där man har kontrakt med industrin. I stället ligger de stora förändringarna i bedömda kostnader hos en del ännu inte beställda objekt – och därvidlag tycks det vara så att främst objekt med stort inslag av datateknik uppvisar i vissa fall drastiska kostnadsökningar.

Ytterligare en fördyring ligger i 1987 års lönerörelse, som gav försvaret högre löneökningar än för statens anställda i genomsnitt. Före 1982 utgick priskompensationssystemet från nettoprisindex, även på lönesidan. Ett sådant system innebar en kraftig urholkning av försvarsanslagens köpkraft vid reallöneökningar (och omvänt vid reallönesänkningar). 1982 års beslut innebar att försvarets löneandel skall kompenseras genom ett index som utgår från de faktiska löneförändringarna inom hela den sektor som täcks av statens arbetsgivarverk.

ÖB förklarade inför 1987 års lönerörelse att det för försvaret vore en fördel om lönerna ökade mer än genomsnittet. Visserligen skulle ett sådant utfall kräva en omplanering inom försvaret, t. ex. genom senareläggning av vissa materielbeställningar. Men försvareffekten skulle likväl bli större än om försvarets löner följde genomsnittet, eftersom man i det senare fallet måste räkna med ytterligare förvärrad personalavgång. Och personalavgångar av denna omfattning skulle kunna få mycket allvarliga effekter på utbildning, beredskap och kapacitet i krig.

Det oroande i avvikelserna i kostnadsbedömningar mellan de två senaste programplanerna ligger alltså främst i två förhållanden: driftskostnaderna är högre än myndigheterna tidigare utgått från samtidigt som vissa materielobjekt i planerna fördyrats kraftigt.

I ett brev till statsministern i höstas påtalade folkpartiets ordförande Bengt Westerberg det otillfredsställande i att kostnadsbedömningarna skiftat så snabbt. Han begärde att ÖB skulle ges i uppdrag att i nästa programplan redovisa vilken omplanering som kan genomföras för att så långt möjligt genomföra de förstärkningar som låg i 1987 års försvarsbeslut. Vidare skulle ÖB redovisa vilken säkerhet som finns i den nya planeringen.

Som framgår av budgetpropositionen har regeringen för avsikt att tillgodose detta önskemål genom att i programplanedirektivten våren 1988 begära att ÖB "ytterligare belyser säkerheten i planeringen och redovisar alternativ för hur försvarsbeslutets intentioner skall kunna förverkligas".

Från folkpartiets sida har vi efter granskning av budgetpropositionen inte funnit anledning att göra invändningar mot förslagen rörande andra året i försvarsbeslutet. Vår utgångspunkt är att de förstärkningar som ingick i 1987 års försvarsbeslut skall åstadkommas. Bara om riksdagen i framtiden fattar andra beslut om inriktning bör de krigsorganisatoriska målen förändras. Däremot kan det – om tidigare inte kända kostnadsökningar uppträder – bli nödvändigt att något förskjuta tidpunkten för när olika förstärkningar kan vara genomförda. Om försvaret årligen köper materiel för 8 miljarder kronor innebär i princip 1 miljards fördyring under försvarsbeslutsperioden att den materiel som skulle finnas vid försvarsbeslutets utgång 30 juni 1992 kommer att finnas den 15 augusti samma år. Ett visst system kan senareläggas för att i närtid möjliggöra ökade satsningar på något annat område.

Folkpartiet fäster alltså mycket stor vikt vid att försvarsöverenskommelsens förstärkningsområden kan tillgodoses. Vi är oroadade över att kostnadsutvecklingen för både drift och materiel i viktiga avseenden tycks vara mer ogynnsam än myndigheternas underlag inför försvarsbeslutet redovisade. I försvarskommitténs slutbetänkande angavs att inriktning utgick från då befintligt underlag. "Ändrade förhållanden av olika slag kan komma att påverka genomförandetidpunkten för olika åtgärder." Folkpartiet vidhåller den uppfattningen. Strävan måste vara att genomföra de förstärkningar som låg i försvarsuppgörelsen, däremot kan tidpunkten i vissa fall förskjutas.

Vad som framkommit om fördyringar av olika slag innebär enligt vår mening att behov av rationalisering är större än som framgick i försvarsbeslutet. I alla händelser vill vi starkt understryka vad försvarskommittén framhöll för ett år sedan: "Rationaliseringarna inom försvarsmakten bör fortsätta. Den inriktning som lades fast i 1982 års försvarsbeslut avseende perioden 1987–1992 bör fullföljas. Inför nästa försvarsbeslut bör en ny plan redovisas avseende sådana fortsatta rationaliseringar och övriga förändringar av fredsverksamheten som kan visa sig nödvändiga i syfte att säkerställa krigsorganisationens fortsatta utveckling och kvalitet."

I första hand för armén finns möjligheter att redan 1989 fatta beslut om sådana rationaliseringar och förändringar som följd av förslag från ÖB:s pågående försvarsmaktsutredning.

En femårig planering för en stor och kostnadskrävande sektor som försvaret inrymmer självfallet alltid osäkerheter. Nya förhållanden – både i omgivningen och i fråga om produktion och utveckling av förband och materiel – kommer undan för undan att kunna redovisas. Men säkerheten i planeringen bör likväl normalt vara betydligt större än den som visat sig gälla för det underlag som myndigheterna presenterade inför 1987 års försvarsbeslut. Det viktigaste nu är att se till att nästa programplan – som kommer att ha försvarsmaktsutredningen som en integrerad del – ges en hög grad av säkerhet och konsistens. Den nye överbefälhavaren har enligt vår mening gri-

pit sig an detta arbete på ett sätt som inger förtroende. Här finns en vilja till omtänkande och knytning mellan hotbild och organisation. Folkpartiet har under 1970- och 1980-talen riktat åtskillig kritik mot vad vi uppfattat som stelheter och alltför mycket traditionalism i försvarsorganisationen och försvarsplaneringen. Det som framkommit om metoden i ÖB:s försvarsmaktsutredning synes oss innebära betydande framsteg, som inger förhoppningar för fortsättningen.

De förslag som regeringen presenterar i budgetpropositionen är enligt vår mening i linje med försvarsuppgörelsen förra året. De osäkerheter som finns är återspeglings av reella fördyringar som framkommit det senaste året. Det är inte möjligt att nu ta slutlig ställning till frågor som kommer att få ytterligare belysning i kommande programplaner. Vi finner det likväl motiverat att ge synpunkter på en del avvägningsfrågor och sakområden, främst som belysning av möjligheterna att praktiskt förverkliga intentionerna i 1987 års försvarsbeslut.

Någon säkerhetspolitisk grund att ompröva inriktningen i försvarsbeslutet finns inte. Vi kan hänvisa till årets partimotion från folkpartiet om säkerhetspolitik och nedrustning. Svensk säkerhetspolitik utsätts för sin allra svåraste påfrestning om en konflikt skulle leda till krigshandlingar invid eller på vårt område. Säkerhetspolitiken bör bidra till att minska risken för en sådan utveckling i vår del av världen, men avgörandena fattas främst hos supermakterna. Avtalet om skrotning av markbaserade medeldistansmissiler är positivt och ger förhoppningar om fortsatta steg med nedrustning. Men lika litet som man kunde säga att 1980-talets ökade spänning gav en påtaglig krigsrisk för Sverige kan man hävda att en nu möjligen inledd förbättring av stormaktsrelationerna skulle innebära påtagligt mindre risker för Sverige. Totalförsvaret bör främst struktureras mot de behov som finns om utvecklingen skulle gå så katastrofalt att krig bryter ut i vår närhet. För att göra en liknelse: Man utbildar och utrustar en brandkår mot de krav som ställs om brand eller annan allvarlig händelse inträffar. Om risken för en viss händelse är en på hundra eller en på femtio förändrar inte vad som kapacitetsmässigt behövs om händelsen trots allt inträffar.

5 Flygstridskrafter

Med tillfredsställelse konstaterar vi att propositionen och ÖB:s programplan förordar att ytterligare tolv J35 Draken modifieras till s. k. J-standard. Detta är helt i linje med riksdagens beslut i fjol om att "det är värdefullt att säkra handlingsfrihet att på olika sätt kunna använda J35-systemet under längre tid eller i större omfattning än som hittills planerats".

I en utförlig motion från folkpartiet inför försvarsbeslutet redovisades skäl för en modifiering av fler Draken än som behövs för dagens tre divisioner. Bl. a. redovisades en rad internationella exempel på att befintliga flygplan modifieras för användning under 1990-talet och in i nästa sekel. Den tid som gått därefter har givit ytterligare sådana exempel, bl. a. belgisk modifiering av Mirage och marknadsföring av modifierade amerikanska A-7

Corsair för att nämna flygplan ur samma generation som Draken.

Genom modifieringen av ytterligare Draken finns möjlighet att snabbt sätta upp en ytterligare division efter 1992 års försvarsbeslut. Förutsättningen är att personalläget förbättrats för både förare och tekniker. De närmaste åren är det inte meningsfullt att söka sätta upp en ny division, eftersom en sådan skulle leda till ytterligare vakanser vid andra divisioner. Flygvapnets personalsituation är sådan att ÖB i sin senaste programplan tvingades konstatera brister för såväl flyg- som bas- och strilförband. Det påverkar både incidentberedskap och uthållighet.

Flygvapnet har redovisat att problemen finns för divisioner inom alla flygslag. Detta betyder att flygvapnet de närmaste åren inte kan få ut hela den effekt som organisation och materiel egentligen skulle medge. Detta konstaterande är inte nytt – tvärtom anfördes från flygvapnets sida att folkpartiets förslag i september 1986 om uppsättande av ytterligare en division J35 inte är möjligt att realisera förrän en bit in på 1990-talet. I programplanen nu senast anger ÖB att behoven vad gäller flygförare och tekniker kommer att tillgodoses i början av 1990-talet.

Frågan hur man bör nyttja de tillkommande Draken planen utöver tre divisioner hör naturligt hemma i planeringsarbetet inför 1992 års försvarsbeslut. Konkreta förslag bör i så fall presenteras ett till två år innan, då personalförutsättningarna är klarlagda. Olika alternativ bör därvid prövas, inkl. användande av reservpersonal.

Försvarsöverenskommelsen innebar en ökad planeringsram för JAS 39 Gripen för perioden 1992–1997. Skulle en motsvarande ökning göras också 1997–2000 svarar beloppet mot en division, alltså omkring 155 flygplan i stället för 140 till år 2000. Det bör dock noteras att kopplingen mellan en ytterligare division J35 Draken och omsättning av ytterligare en division till JAS före halvårsskiftet år 2000 inte är absolut. Tvärtom innehåller Drakensystemet – till skillnad från Attackviggen och Spaningsviggen – en flexibilitet i möjligt flygtidsuttag så att omsättningstidpunkterna kan anpassas. Denna flexibilitet i Drakensystemet kan för övrigt bli ytterst värdefull om leveransprogrammet för Gripen skulle förändras till följd av exportorder.

JAS39 Gripen blir världens första flygplan som förenar den nya tekniken inom flera områden. Det innebär goda prestanda, låg vikt och därmed lägre produktions- och driftskostnader än hos dagens flygplansgeneration. Svensk industri lämnade en offert med till stor del fasta priser. Uppgiften att ta fram flygplanet och dess utrustning har visat sig kräva mer arbete än man kalkylerade med. Utvecklingsarbetet är ungefär sex månader försenat, vilket internationellt sett inte på något sätt är anmärkningsvärt. Problemet för industrin är att kontraktet inte innehåller pengar för att betala de resterande sex månadernas arbete. Man kan uttrycka det så att de deltagande industrierna troligen gör en förlust på utvecklingsarbetet. Risker finns för att också produktionen – t. ex. leveranser från underleverantörer – kommer att kosta mer än industrin bedömde vid beslutet 1982.

Det kan finnas skäl att relativt snart förhandla med industrin om en andra delserie, utöver de 30 som är beställda, för att få en test på hur industrin nu bedömer kostnadsbilden. Vår grunduppfattning är att staten bör hävda den

kostnad som staten och industrin var eniga om 1982. Kostnaden per flygplan bör inte bli högre. Möjligheten att pressa kostnaden per flygplan skulle dock öka om man kunde öka antalet levererade flygplan före år 2000. Staten bör inte betala mer än som sades 1982 för att få angiven kvalitet och 140 flygplan. Men utökas antalet flygplan bör ekonomin i hela projektet förbättras, vilket bör vara till fördel för både industrin och staten. Blir JAS en förlustaffär ända fram till sekelskiftet kan det nämligen påverka motivationen negativt för industrins engagemang i arbetet.

Det är förmodligen mot den här bakgrunden man också bör se frågan om tvåsitsig skolversion av JAS. ÖB föreslår i programplanen att den tvåsitsiga versionen utgår ur planeringen. I nuvarande läge finner vi det vara en rimlig slutsats. Det kan ses som en markering av att staten inte är beredd att betala mer för skolversionen än som angavs i hittillsvarande planering. Industrin har presenterat betydligt högre kostnader, möjligen som ett försök att i ett kontrakt om skolversionen få igen något av det man förlorar på utvecklingsarbetet i stort. Men från statens synpunkt finns ingen anledning att betala detta för att få en skolversion, särskilt som det inte tycks helt nödvändigt att skaffa den. JAS blir lättare att flyga än tidigare flygplan, och skolversionen är önskvärd främst för taktisk utbildning. Men sådan kan troligen – dock inte riktigt lika bra – ges i simulator och kanske i speciellt utrustade skolflygplan av annan typ.

Industrin har möjligen ett större behov än försvaret av en tvåsitsig JAS, eftersom en skolversion anses vara närmast nödvändig om man skall ha möjlighet att exportera flygplanet. Mot denna bakgrund kan man säga att "bollen" nu ligger hos industrin. Den måste komma med ett bud ungefär i nivå med tidigare bedömda kostnader för att skolversionen skall återkomma i planeringen.

Möjligen kan sägas att man bör kunna omfördela pengar mellan olika skolobjekt. I planeringen har ingått att senare anskaffa ett nytt skolflygplan för grundläggande utbildning. Det finns skäl att överväga att i stället livstidsförlänga dagens SK 60. I USA har en påbörjad anskaffning av ett nytt skolflygplan avbrutits och man livstidsförlänger i stället hittillsvarande flygplan, som i sig är äldre än SK 60. Tyvärr finns dock hållfasthetsproblem med vingen till SK 60, vilket kan fördyra en livstidsförlängning. En uppenbar fördel med en SK 60-lösning vore att man kunde behålla ett väsentligt större antal flygplan än som blir aktuellt om man gör en nyanskaffning. Detta är värdefullt då mer och mer tyder på att vi i krig får ökat behov av flygburna sensorer och utrustningar, även sådana som kan bäras av andra än de mest avancerade flygplanen.

Det närmaste året bör man därför göra ett försök till uppgörelse med industrin om en lösning där frågan om tvåsitsig JAS och grundläggande skolflygplan ses i ett gemensamt sammanhang. Båda parter bör bjuda till i en sådan förhandling.

Försvarsbeslutet 1987 innehöll för perioden 1987–1992 ett belopp på 1 500 miljoner för samutveckling mellan svensk och utländsk (engelsk) industri av en autonom radarmålsökare för en utveckling av den väderoberoende Robot 71 som finns på Jaktviggen. Lyckas målsökaren till den nya roboten.

kallad 71 A, bör möjlighet finnas att senare gå vidare med en mer lång-räckviddig variant, kallad Robot 73. Den senare skulle ha svensk industri som huvudleverantör. För att ta fram beslutsunderlag bör visst utvecklingsarbete bedrivas redan de närmaste åren, bl. a. på en s. k. rammjetmotor.

Motiven för försvarsbeslutets satsning på jaktrobotområdet – som på sikt också innefattar möjlighet till en luftvärnsrobot med utnyttjande av samma grundkoncept – är flera. Sverige blir inte ensidigt USA-beroende i fråga om avancerade jaktrobotar. Erfarenheterna av USA:s villighet att förse oss med IR-jaktrobotar är delvis nedslående.

En svensk jaktrobotutveckling innebär vidare att vi behåller kompetens för fortsatt egen utveckling av tyngre robotar. I nästa skede kan det då gälla en framtida efterföljare till dagens sjömålsrobot, Robot 15. Rammjettekniken kan vara nödvändig för att kunna få en sjömålsrobot med överljudsfart. En vidmakthållen (eller i praktiken utökad) robotkompetens i landet bedöms också ha industripolitiskt positiva effekter, eftersom det här i flera stycken rör sig om spetsteknologi.

Det är alltså önskvärt att satsningen på Robot 71 A kan genomföras. Men förutsättningen är att man kan klara projektet inom angiven kostnadsram och att svensk industri deltar med en betydande del av arbetet. Inför försvarsbeslutet var en underförstådd förutsättning att man även från engelsk sida skulle skjuta till en del av utvecklingspengarna. Det är ännu för tidigt att säga om förutsättningar för ett beslut om Robot 71 A föreligger.

Under alla förhållanden framstår det som negativt att JAS Gripen under de första åren i aktiv tjänst inte kommer att förfoga över en jaktrobot som kan verka oberoende av väder och för anfall från alla håll mot ett mål.

1982 års försvarsbeslut angav, mer markerat från politiskt håll än från ÖB, att det är angeläget att attackflyget ges ett vapen för bekämpning av broar, vägbankar och liknande. En sådan förbindelsebekämpning främst för övre Norrland kan få mycket stor betydelse i ett snabbt inledningsskede av ett krig. Trots att vapnet prioriterades i 1982 års försvarsbeslut skedde ingenting under perioden (och naturligtvis kan också många andra exempel tas fram för att visa att planeringsosäkerheter förvisso inte är något nytt i försvarsplanering).

Det objekt som nu ligger i planerna för ett vapen för kommunikationsbekämpning kallas styrd glidbomb. Som jämförelse finns ett alternativ med bromsad bomb, vilket vore ett långt mindre effektivt vapen.

Också i fallet med glidbomben finns tveksamhet om prestanda och kostnader ryms inom angivna ramar för projektet, som hanteras av svensk industri. Skulle problem uppstå bör man enligt vår mening överväga ett alternativ att kombinera kommunikationsbekämpning med den bombkapsel som utvecklas för JAS för yttäckande bekämpning av markmål. Bombkapseln utvecklas i Västtyskland. Ett sådant alternativ borde innebära att svensk och västtysk industri gemensamt tar fram en tillämpning mot kommunikationer där man så långt som möjligt utnyttjar komponenter och delar som finns för bombkapseln.

Genomgående för robotprojekt gäller att det är starkt önskvärt att svensk industri behåller och utvecklar förmågan att ta fram målsökare. En framtida

lösning kan vara att man köper eller samutvecklar flertalet delar av robotar men att vi i landet behåller hög kompetens för den känsligaste delen, alltså målsökarna.

Den mest uppseendeväckande kostnadsfördyringen i förhållande till de siffror som presenterades före försvarsbeslutet gäller flygvapnets nya stridsledningscentral (Stril C 90). Här är det fråga om avancerad datautrustning för att behandla information från främst radarstationer och att leda eget flyg. Kostnaden hade bedömts till ett par miljarder men anges numera till det dubbla för oförändrat koncept. Det är en illustration till hur bedömda kostnader kan rusa i väg när man har att göra med avancerad elektronik.

Det förefaller uteslutet att man skall kunna hålla kvar det tidigare konceptet. Det är nödvändigt att noga belysa vilken kvalitet och kapacitet som kan åstadkommas inom ramen för det belopp som legat i planerna. Två industrier i Sverige har uttalat intresse för att få vara projektsammanhållande. Från statsmakternas sida gjordes bedömningen att det vore ytterst värdefullt om ett av dessa företag blev ansvarigt, med det andra som underleverantör. Någon utländsk offert skulle inte begäras in. Problemet om man inte har utländska konkurrenter är att bedöma om svensk industri lämnar rimliga offerter. Det är naturligtvis djupt otillfredsställande att bedömningar av kostnader för ett objekt kan rusa i höjden på det sätt som skett i detta fall.

6 Marint försvar

Försvarsuppgörelsen fick en tydlig marin markering genom att tillskottet till marina system utöver "grundnivån" blev ungefär dubbelt så stort som det ÖB föreslagit på motsvarande ekonomiska nivå för försvarsmakten.

Marinen skulle få större resurser för utbildning. De tre största satsningarna utöver grundnivån gällde ubåtar, ubåtsskydd och tunga kustrobotar.

Satsningen på ubåtar motiverades av att dessa har stor kapacitet i invasionsförsvaret, som bärare av både torpeder och minor, samtidigt som de är mycket värdefulla i ubåtsskyddsverksamheten. Egna ubåtar kan passivt lyssna på ljud från kränkande enheter.

Försvarsbeslutet innebar att antalet ubåtar skall öka från 12 till 14, samtidigt som flertalet ubåtar bör vara ständigt rustade. När nästa ubåtsserie, Ubåt 90, börjar levereras bör de två första enheterna innebära nettoökningar. Det förutsätter i sin tur att man inte samtidigt tar enheter av dagens Sjöormen ur tjänst. Därför behövs en livstidsförlängning av vissa Sjöormen.

I försvarsbeslutet inplanerades medel för tidigareläggning av Ubåt 90, i syfte att tidigt få upp antalet ubåtar till 14. Före försvarsbeslutet fanns uppgifter om att kostnaderna för Ubåt 90 – främst elektroniken – troligen var undervärderade. Inför försvarsuppgörelsen diskuterades därför belopp som skulle täcka en sådan fördyring på ett antal hundra miljoner. Mot detta genmäldes från försvarsstaben att ÖB aldrig uttalat att Ubåt 90 skulle fördyras och att både försvarsstaben och chefen för marinen utgick från att det belopp som angavs i programplanen skulle vara tillräckligt. Från militärt håll

framhölls att det skulle vara olyckligt med ett försvarsbeslut som innehöll mer pengar till ubåtar, eftersom försvaret skulle komma i en dålig förhandlingssituation mot industrin om politikerna anslog pengar för att täcka en befarad fördyring. Det var naturligt att politiker tog hänsyn till dessa synpunkter från militärt håll.

Men naturligtvis känns det otillfredsställande att bara några månader därefter få helt andra besked, nämligen att fördyringen nu var ett faktum och att den i själva verket blivit ännu större. Därmed var en tidigareläggning inte längre möjlig.

Därefter har lämnats besked om att marinens planering varit ytterst bristfällig, bl. a. därför att man helt underlåtit att redovisa det ökade fartygsunderhåll som är en självklar följd av den ökade gångtiden i nytt utbildningssystem och ubåtsskyddsverksamhet. ÖB är mycket kritisk mot marinen i programplanen: "Överbefälhavaren konstaterar att stora förändringar skett inom marinens planering sedan förra årets programplan. Orsakerna härtill liksom långsiktiga ekonomiska m. fl. konsekvenser härav har ej till fullo klarlagts."

I stället för tidigareläggning av Ubåt 90 riskerar man nu en senareläggning med något år. Från folkpartiets sida fäster vi stor vikt vid en utökning av antalet ubåtar.

Inom ramen för uppdraget till ÖB att pröva alternativa metoder att nå försvarsbeslutets intentioner menar vi att man bör granska ubåtsfrågan i syfte att utan stora kostnadsfördyringar nå en tidig utökning till 14 enheter.

Det är tveksamt om de operativa fördelarna av vidareutvecklingen från typen Västergötland till Ubåt 90 motiverar så stora kostnader som numera anges. Man bör därför pröva att i planeringen utgå från Västergötland (den serie som just nu produceras i fyra exemplar att ersätta de äldre Drakenubåtarna). En metod skulle kunna vara att förlänga Västergötland med två enheter. Men mot detta anförs att detta knappast är tekniskt möjligt eftersom en del komponenter redan slutlevererats och att produktionen av några år gammal teknik, främst rörande elektronik, inte kan återupptas. (Det är i princip samma invändning som folkpartiet hade mot ÖB:s tanke att återuppta produktionen av Jaktviggen.) Det som bör prövas är vilken minsta förändring i förhållande till Västergötland som är nödvändig.

Hur många ubåtar som behövs i en sådan serie är avhängigt av hur många Sjöormen som kan livstidsförlängas. Försvarsbeslutet förutsatte livstidsförlängning av två Sjöormen, men det är möjligt med tre. Däremot har det angivits tveksamhet till möjligheterna att livstidsförlänga fyra eller fem, bl. a. för att ett par båtar troligen behövs för att plocka reservdelar ur.

Den tredje frågan är vilka möjligheter som finns att tidigarelägga den därpå följande ubåtsserien, kallad Ubåt 2000. Det verkligt intressanta vore om den serien kunde komma ett par år tidigare samtidigt som man kunde nyttja ny teknik för att göra ubåten klart mindre än Västergötland och därmed bryta kostnadsstegringarna (alltså ett motsvarande trendbrott som vid övergången från Viggen till JAS). Det är i dag omöjligt att säga om en omplanering i här antydd riktning är möjlig. Man skulle alltså hoppa över Ubåt 90. Svensk ubåtsindustri har genom exportordern till Australien visat hög

kompetens. Frågan är vad tekniken medger i fråga om tidigareläggning av Ubåt 2000.

Vad gäller varven kan konstateras att hittillsvarande uppdelning på Karlskronavarvet och Kockums knappast är möjlig inför framtiden. Den uppdelningen var rimlig så länge militär produktion drevs jämsides med civil tillverkning. Efter nedläggning av den civila produktionen hos Kockums gäller detta inte längre.

Svenska ubåtar produceras nu i serier som byggs under få år, då båda varven arbetar hårt med dem. Därefter är det flera års uppehåll tills nästa serie byggs. Förmodligen finns två möjligheter. Antingen förs produktionen samman till ett varv, då rimligen Karlskronavarvet. (Konstruktionen av ubåtar kan dock ligga kvar i Malmö.) Eller också bantas Karlskronavarvet till att enbart bygga fartyg i plast – plus fartygsunderhåll – medan ubåttillverkningen helt koncentreras till Malmö. Eftersom båda varven finns i samma koncern, Celsius, är det rimligt att initiativet till strukturförändring kommer därifrån.

Vad gäller ubåtsskydd hade ÖB i både perspektivplanen 1985 och programplanen 1986 föreslagit fler helikoptrar. Numera är det förslaget helt övergivet. Inför försvarskommittén lämnades från experthåll redovisningar om att de medel ÖB föreslagit för helikoptrar skulle göra större nytta i närtid om man i stället satsade på hydrofoner och annan utrustning till befintliga eller beställda enheter. Upp till 600 miljoner skulle pengarna komma till bästa användning genom att nyttjas för inköp av sådan utrustning. Försvarsuppgörelsen innehöll en sådan satsning (185 miljoner i grundnivån och ett tillskott på 400 miljoner).

I förhållande till dagsläget kommer antalet plattformar för ubåtsskydd att öka genom att helikoptrar överförs från flygvapnet samtidigt som kustkorvetterna ökar från två till sex. Samtidigt utgår fyra torpedbåtar (som inte alls kunnat nyttjas i ubåtsskyddsverksamheten). Det mest näraliggande problemet är att kunna bemanna denna utökade styrka. Det finns klara skäl att ge varje fartyg en och en halv besättning, dvs. möjlighet att operera med enheter även när delar av personalen har semester eller annan ledighet. I syfte att kunna hålla fler fartyg, ubåtar och helikoptrar i gång bör övervägas att ytterligare minska stabsorganisationen.

ÖB har fått i uppdrag av regeringen att inom kort redovisa möjligheter att effektivisera ubåtsskyddet. Vill man kunna få snabb effekt kan lösningarna rimligen ligga inom områden som taktik, personal och utrustning till befintliga enheter, inkl. fasta bevakningssystem. En av de frågor som bör beläggas ytterligare är om avskräckningseffekten skulle öka om vi lät svenska ubåtar vara inte bara spaningsenheter utan att de i speciella fall även nyttjas för vapeninsats mot inkräktare. Genom sina passiva hydrofoner kan svenska ubåtar har mer detaljerad kunskap om inkräktaren än yfartyg och helikoptrar har.

I dagens flotta ingår 16 fartyg – robotbåtar och torpedbåtar – som inte kan användas i ubåtsskyddet. Dessa fartyg är enbart inriktade mot uppgifter inom invasionsförsvaret. Starka skäl talar för att deras framtida ersättare bör bli allsidigt användbara enheter. Genom försvarsbeslutet tidigareläggs kon-

struktionen av nästa fartygsgeneration. Det är önskvärt att detta nya fartyg, troligen en s. k. sidokölssvävare, får sådan serielängd och utformning att kostnaderna per fartyg hålls nere. Därmed skulle möjligheterna att hålla ett betydande antal fartyg i organisationen öka.

Folkpartiet fäster stor vikt vid att Robot 15 utvecklas också i en kustrobotversion. Genom att öka antalet kustrobotbatterier från ett till fyra ges en påtagligt förstärkt förmåga att ha närvaro i olika kustavsnitt (plus Gotland). Studier har visat att kustrobotar och ubåtar har mycket god kostnadseffektivitet i invasionsförsvaret. Försvarsbeslutets inriktning på utökning av dessa komponenter har därför starka skäl för sig.

Vad avser skärgårdsförsvaret har en modernisering förutsatts i försvarsbeslutet. Det är därför tillfredsställande att ett nytt lätt kustrobotsystem har beställts. De fasta kustartilleribatterierna har lång livslängd och är mestadels utbyggda vid viktiga inlopp. Modernisering av sådana förband kan ofta ske till begränsade kostnader. Så länge inloppen bör försvaras är en modernisering ekonomiskt motiverad. De förslag till åtgärder som ÖB redovisade inför försvarsbeslutet bör därför genomföras.

7 Markstridskrafter

I fråga om armén fanns inte underlag för beslut 1987. I programplanen föreslog ÖB att frågan om arméns fredsorganisation skulle brytas ur försvarsbeslutet och bli föremål för ett separat beslut 1989. Anledningen var att ÖB inte fått utlovat underlag från arméchefen och därmed hade han ingen möjlighet att lägga ett eget förslag.

De månader som gick mellan programplanens framläggande och försvarskommitténs slutbetänkande gav dramatiska belysningar åt att osäkerheterna om armén gällde ännu mer än det ÖB pekat på. Kostnaderna för utbildning och drift visade sig vara långt större än som förutsattes i programplanen.

Det kunde finnas två förklaringar. Antingen blir verksamheten år för år allt mindre effektiv. Med en negativ produktivitetsutveckling behövs då ökade resurser för att ge oförändrad utbildningsnivå. Eller också har ambitionerna i fråga om utbildningen ökat på ett oplanerat sätt. Det märkliga var att ÖB inte ens på programplanens högsta ekonomiska nivåer föreslagit egentliga ökning av satsningen på utbildning. Såväl försvarsgrenschefer som ÖB ansåg att nytillkommande pengar nästan helt skulle användas för materielförstärkningar.

I efterhand har det framkommit att försvarsstaben hade klara misstankar om att driftskostnaderna var betydligt högre än som angavs i underlaget. Men den dåvarande ÖB fick försäkringar från försvarsgrenscheferna om att det var balans mellan driftskostnader och materielanskaffning. Och mot dessa försäkringar ansåg sig ÖB inte kunna föreslå en omfördelning så att mer gick till utbildning.

Den nye ÖB har öppet erkänt att organisationen inte har ett fungerande produktionsledningssystem. Man har så bristfälliga mätinstrument på vad som utförs att det är omöjligt att klarlägga vad som är produktivitetensned-

gång och vad som är ambitionshöjningar på lokal nivå. Att hitta ett rimligt produktionsledningssystem blir därför en central uppgift i den pågående försvarsmaktsutredningen. Från folkpartiets sida vill vi starkt understryka detta. Under ett antal år har försvarets planerings- och ekonomisystem då och då anförts som föregångare inom offentlig sektor i fråga om rationellt resursutnyttjande. Nu framstår det klart att det inte funnits täckning för sådana omdömen. Försvaret har inte den ledning och den kostnadskontroll som krävs för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett medvetet sätt.

Försvarsbeslutet kunde inte bygga på det underlag som givits i ÖB:s programplan i fråga om utbildning och drift. Försvarsbeslutet kom att innebära en förstärkning av utbildningen för armén på 1 miljard för femårsperioden. Det mesta låg i försvarskommitténs förslag, men propositionen gjorde viss ytterligare omfördelning till förmån för utbildningen.

Nu erkänns också öppet att det föreligger en kraftig obalans mellan numerär och kvalitet inom armén. Inte nog med att utrustningen i många stycken är omodern, dessutom visar mobiliseringsförråden ofta stora brister också i det som skulle finnas. De ackumulerade bristerna är så stora att det skulle krävas mycket stora belopp för att föra upp förbandens kvalitet till vad som är behövligt om ett förband skall kunna möta en modernt utrustad angripare.

Från folkpartiets sida har avvägningen numerär-kvalitet i armén kritiserats ända sedan 1972. Partiet var då motståndare till att behålla de brigader som inte gavs modern utrustning. Den uppfattningen delades av en mycket bred riksdagsmajoritet.

Men i ÖB:s underlag till försvarskommittén inför 1987 års försvarsbeslut argumenterade ÖB mot att reducera antalet omoderna brigader. Arméchefen gick ännu längre och gick i ett TT-uttalande till hårt angrepp mot folkpartiets förslag om reduktion av dessa förband. Han talade om "katastrof".

Efter skiftet på ÖB-posten har en dramatisk förändring i synsätt inträtt. ÖB har i flera sammanhang deklarerat att samtliga omoderna brigader bör utgå. Arméchefen har i underlag till ÖB förklarat att inom den planeringsram som gäller för försvaret får man ut största försvarseffekt för armén om man minskar antalet brigader från dagens 29 till 16 (inklusive Gotlandsbrigaden). Det är naturligtvis inte så att hotbilden förändrats på ett drastiskt sätt sedan förra året. Den helt förändrade värderingen av numerär kontra kvalitet beror i stället på att kvalitetsfrågan erkänts som en reell faktor. Tidigare godtogs inte tanken att man måste väga numerär mot kvalitet också när det gäller markstridskrafter.

Det är ett stort framsteg att myndigheterna nu erkänner att det rör sig om en avvägningsfråga. Försvarseffekt och trovärdighet blir liten om förband har så bristfällig utrustning och så svag utbildning att det inte har förmåga att möta ett modernt utrustat förband från angriparen.

Uppfattningen att bästa försvarseffekt för armén inom nu angiven planeringsnivå ernås om man kortar utbildningen för vissa värnpliktiga och reducerar antalet brigader till 16 samtidigt som det årliga materielanslaget ökas påtagligt är ett klart ställningstagande. Nämligen att dagens arméstruktur inte fungerar och att det gäller att så snabbt som möjligt gå över till en struk-

tur som ger större effekt. De krafter som hävdar att dagens organisation är bättre avvägd kan naturligtvis söka dra fram argument för att en svensk armé inte behöver ha modern utrustning. Man skall självfallet inte ändra strukturen om dagens organisation är bättre än den som skulle finnas efter en omstrukturering.

Olika tänkbara arméstrukturer bör jämföras med varandra utifrån bedömningar av vilka situationer försvaret har att verka i. Det viktigaste kriteriet blir hur olika strukturer förmår att agera så att vi kan ge maximala svårigheter för angripare i skeden och områden som är allvarliga flaskhalsar i ett angrepp mot Sverige.

Anta att 16 brigader, varav 2 pansarbrigader, vore den bästa avvägningen inom dagens ekonomi för armén. I en sådan struktur skulle luftvärnet förstärkas – med minst de kvalificerade enheter som angavs i försvarsbeslutet. Förmågan att möta sabotageförband och att tidigt försvara hamnar och andra infallsportar skulle vara större än i dag.

Självklart bör man ägna betydande intresse åt att få denna struktur så väl avvägd som möjligt. Naturligtvis bör man också ange på vilket sätt effekten skulle kunna förstärkas om ytterligare ekonomiska resurser tillförs, t. ex. med 1, 2, 3, 4 miljarder för en viss period. Tillkommer en brigad nummer 17 och nummer 18 innan det är aktuellt att öka antalet pansarbrigader från 2 till 3? Vilken ytterligare ökning av luftvärn blir aktuell? Vilken ytterligare utrustning till brigader eller territoriellt försvar kommer också med i avvägningen?

En debatt i dessa termer skulle kunna bli mycket konstruktiv. Försvaret måste vara väl balanserat mot operativa krav. Stora ansträngningar har gjorts för att få JAS-systemet väl avvägt mellan flygplan, vapen, stril och baser. På motsvarande sätt måste också markstridssystemen få en balans mellan organisation, utbildning och utrustning. Dagens armé har därvidlag stora obalanser.

Folkpartiet finner det starkt motiverat att de förstärkningar som ingick i försvarsbeslutet i fråga om sjuktransportkapacitet i övre Norrland (främst genom fler helikoptrar) och en rejäl förstärkning av luftvärn med längre räckvidd verkligen genomförs. Vi skulle också gärna se en "systemplan hamnförsvaret" där man utifrån natur och andra lokala förhållanden kombinerar kustartilleri, olika minsystem, förstöring, artilleri och infanteriförband i syfte att med hög beredskap kunna slå vakt om hamnar. Ett sådant försvar i kombination med förbättrad förmåga att ingripa mot landstigningsföretag skulle minska risken att överraskande anfall kan göras mot vårt land.

Riksdagens försvarsutskott har förklarat att det vill följa arbetet med försvarsmaktsutredningen. Vi är medvetna om att andra kanske varit mindre oroad än folkpartiet över obalanser i armén och att andra har större tilltro än vi till vad som kan åstadkommas med dagens organisation. Att myndigheterna nu visar en beredvillighet att belysa nya alternativ för markstridskrafterna är ett mycket gott tecken. I grunden är det ett gemensamt nationellt intresse att kunna få fram en så effektiv försvarsstruktur som möjligt. Det är därför ett område där behovet av konstruktiva debattinlägg är stort. Det rör sig om svåra avvägningsfrågor.

Det grundläggande kravet också för de civila delarna av totalförsvaret måste vara att resurserna används där de gör största nytta. 1987 års försvarsbeslut slog fast att samma planeringsförutsättningar måste gälla för alla sektorer. Det var orimligt att man tidigare lade ned stora belopp på vissa områden samtidigt som främst sjukvården uppvisade mycket stora brister. Försvarsbeslutet innebar att det nu finns en gemensam ekonomisk ram för insatser inom de civila delarna av totalförsvaret. Genom tillkomsten av överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) finns nu också ett ansvarigt organ med uppgift att granska brister och behov. ÖCB har att följa samhällsutvecklingen och redovisa var nya insatser är särskilt angelägna.

I höstas kom från ÖCB den första samlade programplanen för det civila försvaret. Genom pressade tidsförhållanden var det enligt myndigheten inte möjligt att leda och samordna programplanering fullt ut. Kvaliteten i nästa programplan bör därför kunna bli ännu högre. Men redan denna första programplan visar vilket stort värde som ligger i att man får en samlad bedömning av behoven. ÖCB konstaterar att allt fler blivit medvetna om behovet av beredskapshänsyn i planering och samhällsutveckling. Ledningssystemet inom det civila försvaret bedöms kunna verka på ett i huvudsak tillfredsställande sätt.

Kommunerna spelar därvidlag en nyckelroll, eftersom de har det samordnade ansvaret på lokal nivå. De senaste åren har ett stort arbete lagts ned för att planera, utbilda och öva kommunernas organisation för kris och krig. Så långt möjligt bör ledningsansvaret sammanfalla med vad som gäller i fred.

Räddningstjänst, äldreomsorg och barnomsorg, kommunalteknisk försörjning och information till allmänheten är mycket viktiga uppgifter bland det kommunen har ansvar för även i kris och krig.

Vi har tidigare framfört att kommunerna bör få ett ännu klarare ansvar än det som gäller i dag. Kommunerna har ansvaret för ledningen i krig av räddningstjänsten, men kommunerna har inte givits mobiliseringsansvar och heller inte ansvar för personaluttagning och personalplacering. Dessa funktioner ligger fortfarande på länsstyrelserna. Mobilisering och ledning hänger nära samman, varför den nuvarande uppdelningen är ologisk.

Vi menar också att kommunerna borde få ansvaret att ta ut och utbilda all lokal personal inom civilförsvaret. Det innebär inte att all utbildning också fysiskt måste ligga i den egna kommunen. Där så anses praktiskt kan man självfallet samordna utbildning inom större regioner.

En mycket stor fördel om kommunerna ges ansvar för personaluttagningen är att man kan få god lokalrekrytering och ta tillvara personer med särskild kunskap. Personkänedom är självfallet större på lokal nivå. Utbildad och lokalt rekryterad personal i civilförsvaret skulle vara en resurs också vid fredstida större olyckor. Med en sådan uppläggning skulle den fredstida räddningstjänsten vara stommen, som sedan vid beredskap – men också vid katastrofer i fredstid – skulle kunna öka kapaciteten genom att kalla in mer personal.

En förutsättning för att kunna rekrytera rätt personal är att krigsorganisationens befattningar är så beskrivna att kraven på egenskaper, förkunskaper och utbildning kan anges. Detta har understrukits i de två senaste försvarsbesluten. Den senaste försvarskommittén konstaterade att i 1982 års försvarsbeslut angavs att befattningsanalyser bör göras och kvalifikationskrav utarbetas för befattningar inom civilförsvarets krigsorganisation. "Kommittén finner det anmärkningsvärt att så inte har skett. Sådana befattningsbeskrivningar är enligt kommitténs mening nödvändiga för att effektivt kunna sköta bemanningen av krigsorganisationen. Befattningsanalys m. m. bör snarast genomföras."

Försvarsbeslutet tillgodosåg ett krav som folkpartiet drivit i många år för att förändra skyddsrumspaneringen. Det är oacceptabelt att människor som arbetar eller bor i direkt anslutning till starkt sannolika anfallsmål inte har ett rimligt fysiskt skydd. Samtidigt har skyddsrum byggts slentrianmässigt i samband med nyproduktion av bostäder, även i områden som inte kan bedömas ha särskilda risker. Det är angeläget att riskbedömningar får slå igenom i planeringen. Ingenstans kan dock risken anses vara noll, varför alla människor bör erbjudas ett grundskydd – innefattande information, skyddsmask och kännedom om var i närområdet man har bästa fysiska skydd. Det kan vara bättre att söka skydd i det egna husets källare än att vid larm söka ta sig över gatan för att uppsöka skyddsrum i ett närliggande hus. Förvarningssystem och alarmering är viktiga funktioner. Det är vidare utomordentligt angeläget att kommunernas planering förhindrar att t. ex. viktiga teleanläggningar placeras nära bebyggelse med många människor.

De redovisningar som lämnats om det pågående arbetet hos ÖCB och räddningsverket för att efter försvarsbeslutet ta fram underlag för prioriteringar och förbättringar inom skyddsområdet visar att här finns kreativitet och förmåga att utveckla metoder i syfte att få fram ett förbättrat skydd. Riksdagens försvarsutskott har angett att det särskilt kommer att följa detta utredningsarbete, och utskottet har redan begärt och fått vissa föredragningar.

En ökad medvetenhet och kraftsamling på de angelägnaste uppgifterna bör alltså leda till väsentliga förbättringar inom civilt försvar. Ökade satsningar på att förbättra säkerhet och uthållighet inom telekommunikationer är på väg till följd av fjolårets försvarsbeslut.

Det område som inger mest oro är sjukvårdssidan. Den nya femårsperioden innebär en kraftig förstärkning av de ekonomiska resurserna. Det bör kunna förbättra det mycket dåliga läget i fråga om förbrukningsmateriel inom sjukvården. Även annan utrustning och läkemedel måste anskaffas i större utsträckning. Personalförsörjning och utbildning måste tillgodoses bättre.

Också 1982 års försvarsbeslut underströk hur viktigt det var att förbättra sjukvården i krig. Men i praktiken fördröjdes åtgärderna, främst till följd av slitningar på myndighetsnivå. Socialstyrelsen, statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet kunde inte samarbeta. Flera riksdagsutskott, bl. a. konstitutionsutskottet, har granskat dessa missförhållanden och framfört allvarlig kritik.

Det är utomordentligt angeläget att de förstärkningar rörande sjukvården som krävdes i fjolårets försvarsbeslut verkligen blir genomförda. Det vore orimligt om de kraftigt utökade medlen till stor del skulle komma att samlas på hög därför att olika intressenter inte kan enas om konkreta anskaffningar. Vi föreslår att regeringen ges i uppdrag att i kommande budgetpropositioner lämna särskild redovisning kring hur förstärkningsåtgärder inom sjukvårdsområdet genomförts och om problem av den typ som kännetecknade föregående femårsperiod fortfarande försvårar genomförande av riksdagsbeslutet från 1987.

9 Hemställen

Med hänvisning till ovanstående hemställer vi

1. att riksdagen hos regeringen begär att mobiliseringsansvaret för civilförsvarets lokala organisation överförs från länsstyrelserna till kommunerna,
2. att riksdagen hos regeringen begär att personaluttagningen för civilförsvarets lokala organisation överförs från länsstyrelserna till kommunerna,
3. att riksdagen hos regeringen begär att kommande budgetpropositioner innehåller en särskild redovisning av hur förstärkningsåtgärder för sjukvården i krig genomförts.

Stockholm den 26 januari 1988

Kerstin Ekman (fp)

Hans Lindblad (fp)

Carl-Johan Wilson (fp)

Lars Sundin (fp)